

**A A L B O R G
T E A T E R**

UNDERKASTELSE

UNDERVISNINGSMATERIALE

2016/17

UNDERVISNINGSMATERIALE UNDERKASTELSE

AALBORG TEATER 2016

Indhold:

Introduktion

Kunstneriske hold

Michel Houellebecq

Romanen

Forestillingen

Arbejdsspørgsmål

INTRODUKTION

“Underkastelse” er titlen på en roman af den franske forfatter Michel Houellebecq. Den udkom 7. Januar 2015, og Aalborg Teater er det første teater i Skandinavien, som har premiere på en teaterversion af romanen.

Michel Houellebecqs romaner er altid ganske komplekse på den måde, at de handler om mange ting på én gang, og selvom der altid er en umiddelbar handling, der er let at følge, så ligger der altid nedenunder nogle dybere temaer. Men når man læser Houellebecq må man “høre godt efter”, hvis man vil have det hele med, og det samme gælder for vores teaterudgave af romanen.

Dette materiale henvender sig til alle, der er interesseret i en indføring i forfatteren og romanen for på den måde at få et bedre udgangspunkt for at se forestillingen. Materialet henvender sig dog i særlig grad til gymnasieelever, som arbejder med forestillingen i forbindelse med undervisningen.

Materialet er sammensat af Aalborg Teaters faste dramaturger, Kjersti Hustvedt og Jens Christian Lauenstein Led, og vi står som altid til rådighed for yderligere information og vejledning via mailen kh@aalborg-teater.dk. Vi henviser også til de to forestillingsaftner, hvor der er gratis introduktion og til arrangementet “Artists talk” på biblioteket den 15. november. Mere information findes her:

Introduktioner:

<http://aalborgteater.billetten.dk/index/eventdetails/eventno/56647>

Artist Talk:

<http://aalborgteater.dk/artist-talk-michel-houellebecq/>

KUNSTNERISKE HOLD

Forfatter: Michel Houellebecq

Oversættelse: Niels Lyngsø

Medvirkende:

Francois:	Martin Ringsmose
Steve:	Kasper Dalsgaard
Myriam:	Kristine Elmedal Johansen
Marie-Francoise:	Marion Reuter
Robert Rediger	Henrik Weel

Instruktør: Johannes Holmen Dahl

Scenograf: Nia Damerell

Dramaturg: Kjersti Hustvedt

Lysdesigner: Kasper Daugberg

Lyddesigner: Aske Bergenhammer Hoeg

Forlag: Intertalent

MICHEL HOUELLEBECQ

Michel Houellebecq i begyndelsen af karrieren.

Michel Houellebecq er en fransk forfatter, og en af vor tids mest læste og vigtigste litterære stemmer. Født 1956 og uddannet civilingeniør arbejdede han oprindeligt som systemudvikler og debuterede så sent om 1994 med romanen "Udvidelse af Kampzonen". Hans forhold til presse og medier har altid været ekstremt anstrengt. Han føler sig ofte misforstået, han svarer kun modvilligt på spørgsmål og foretrækker at sidde afventende, lyttende, tænkende - altid med en tændt cigaret og meget gerne med et glas rødvin i hånden. Hans høje forbrug af nikotin og alkohol (og ifølge rygterne også af andre stoffer) har sat sine spor i hans ansigt.

Hans store gennembrud kom med de to efterfølgende romaner "Elementarpartikler" og navnlig "Platform" fra hhv. 1998 og 2001. I alle tre romaner møder vi en hovedperson, der deler fornavn, alder og udseende med forfatteren. Alle tre Michel'er fra de første tre romaner er aleneboende, midaldrende mænd med stor forkærlighed for alkohol, unge prostituerede, analsex og litteratur. Et tilbagevendende tema i de

fleste af Houellebecqs romaner er en særegen dobbelt kritik af både det senkapitalistiske samfund med al dets tingsliggørelse, men samtidig af 1968-generationen og dens oprør, som Houellebecqs Michel-figurer anser for et hykleri, der i realiteten er en videreførelse af kapitalisme på det private område – det er derfor ”kampzonen er udvidet”. Mens hippierne med deres gruppesex påstod, at de ville skabe en inkluderende samværsform for alle, også på det seksuelle område, så indførte de i realiteten et frit marked helt ind i det mest intime i privatsfæren med et resultat, at få får meget, og mange ingenting får. I det gamle, borgerlige parforholdsmønster var der i det mindste en til hver, argumenterer Michel’erne.

Michel Houellebecq 2016

Houellebecq ynder at tage prekære emner op og vende dem på hovedet, fx som i "Platform", hvor han lader den hensygnende, europæiske rejsebranche finde ny energi ved aktivt at gå ind i sexturisme på lige fod med så mange andre charterrejseformer. Endelig har han haft for vane at formulere beske angreb på islam – enten formulerer han dem selv, eller også lader han en af sine figurer (ved navn Michel) gøre det. Således blev han i 2002 ved retten anklaget for

anstiftelse til religiøst had, bl.a. for udtalelsen "af alle monoteistiske religioner er islam den dumme". Han blev ganske vist frikendt, men anklagen for islamofobi er blevet hængende ved hans person, formentlig fordi han da også løbende fremsætter ganske islamkritiske synspunkter. Endelig har hans romaner næsten alle sammen en eller anden mere eller mindre udfoldet leg med fremtiden, og især dens mennesker. Houellebecq er tilhænger af den såkaldte raelisme, der bl.a. tror på, at vi står foran skabelsen af en ny form for mennesker, og denne tanke foldes helt ud i den eksperimenterende roman Muligheden af en ø, hvor der finde en helt ny mennesketype, som bl.a. er i stand til at leve vha. fotosyntese.

ROMANEN

“Gennem alle mine triste ungdomsår var Huysmans min ledsager og trofaste ven; aldrig tvivlede jeg, aldrig var jeg fristet til at forlade dette emne eller finde et andet, så en junieftermiddag i 2007 efter lang tids venten og mange udflugter, endda lidt flere end godt var, forsvarede jeg over for bedømmelsesudvalget på Paris IV – Sorbonne min doktorafhandling Joris-Karl Huysmans eller Lyset for enden af tunnellen. Den følgende morgen (eller måske allerede samme aften, jeg kan ikke sige det med sikkerhed, aftenen efter mit forsvar var jeg alene og stærkt påvirket af alkohol) forstod jeg at et afsnit af mit liv nu var forbi, og at det sandsynligvis var det bedste afsnit.

Sådan er det i vore endnu vestlige og socialdemokratiske samfund for alle der afslutter deres studier, men de fleste er ikke, eller ikke umiddelbart, bevidste om det, hypnotiserede som de er af begæret efter penge – eller måske efter forbrug for de mest primitives vedkommende, de som har udviklet en voldsom afhængighed af bestemte produkter (de udgør et mindretal, de fleste er mere reflekterede og besindige og udvikler derfor blot en simpel betagelse af penge, denne ”utrættelige Proteus”) – og yderligere hypnotiserede af begæret efter at vise hvad de duer til, og skabe sig en misundelsesværdig position i et samfund som de tror og håber er konkurrencepræget, eftersom de er opflammet af deres tilbedelse af forskellige ikoner: sportsfolk, modeskabere, internetguruer, skuespillere og modeller.”

Fra “Underkastelse”, åbningen af romanen.

Med “Underkastelse” samles de fleste af Houellebecqs temaer i én og samme roman. Vi befinder os i Paris i en meget nær fremtid, nemlig år 2022. Vi møder ganske vist ikke en Michel, men en Francois, men han har alle de samme træk som de gamle Michel’er: Francois er litteraturprofessor, bor alene, elsker analsex med helt unge piger og

afskyer derudover det meste og de fleste. Francois er ekspert i en forfatter ved navn Joris-Karl Huysmans - en meget lidt kendt forfatter, som var på sit højeste i slutningen af 1800-tallet. Huysmans levede et ganske udsvævende og såkaldt dekadent liv med megen alkohol og mange kvinder. Men da han kom op i årene oplevede han lede ved sin egen hedonisme og vendte sig mod katolicismen og gik faktisk i kloster for lære at underkaste sig sin skaber, Gud.

I romanen følger vi Francois' liv med sig selv, sin unge elskerinde, Myriam og hans fascination af forbilledet og analyseobjektet, Huysmans og hans romaner. Men det Frankrig, som Francois lever i får i løbet af romanen en moderat, muslimsk præsident. Det franske valgsystem er jo sådan indrettet, at det altid afsluttes med et valg mellem to præsidentkandidater, og i Houellebecqs tankeeksperiment står valget mellem på den ene side Marine le Pen, som findes i virkeligheden og er leder af partiet Front National, der kan sammenlignes med Dansk Folkeparti; og på den anden side en fiktiv, moderat muslim. Tanken er så, at både socialisterne og det moderate højreparti har mere til fælles med muslimerne end med le Pen, og derfor ender han med at vinde valget.

Efter valget af den muslimske præsident begynder en række små med afgørende ændringer at blive synlige for Francois: på universitetet kan kvinder ikke længere undervise; hans kæreste Myriam, der er jødisk, rejser til Israel af frygt for forfølgelse; kvinderne begynder at tildække sig mere i det offentlige rum, og snart ser man aldrig mere en lårkort; hans kollega på universitetet Steve konverterer og har nu to koner; ny rektor bliver den forskningsmæssigt middelmådige Rediger, som tidligt konverterede og er helt tro mod den nye leder. Til slut i romanen tilbyder Rediger Francois helt perfekte ansættelsesforhold og en meget højere løn, hvis han vil konvertere. Romanens allersidste del lader Francois forestille sig, hvordan det ville være at konvertere, men det afgøres ikke, hvorvidt han faktisk gør det.

Men det måske mest provokerende ved romanens fortælling er selve det mirakel, at franskmændene ikke gør oprør mod deres nye, muslimske præsident, men derimod underkaster sig, fordi denne moderate islam viser sig ikke at være værre end livet i det senkapitalistiske Vesteuropa.

Dermed lykkes det Houellebecq at spidde både islam og det hykleriske vesten, uden at læseren helt kan afgøre, hvor hans egne sympatier nøjagtigt ligger. Derimod tvinger også denne roman læseren til at medreflektere temaerne og overveje, om de vedtagne sandheder om det gode, gamle Europa nu også holder stik.

Helt ekstraordinær opmærksomhed fik Underkastelse ved den grusomme tilfældighed, at romanen udkom samme dag, som det satiriske og meget islamkritiske blad Charlie Hebdo blev udsat for et ekstremt blodigt terrorangreb. Således flyder virkelighed, roman, fremtid og nutid på foruroligende vis sammen i det, der ligner den foreløbige kulmination på et helt specielt forfatterskab.

Forside af Charlie Hebdo den dag, hvor bladet blev angrebet af terrorister, der dræbte 8 medarbejdere. Teksten er: "Trolldmanden Houellebecq forudsiger: 'I 2015 taber jeg mine tænder. Og i 2022 overholder jeg Ramadan' "

FORESTILLINGEN

Steve

Ifølge modellen for kærlighedslivet, der er den fremherskende, forventes unge mennesker, efter en kort periode med et omstøjt seksualliv svarende til de tidlige teenageår, at indgå i eksklusive og strengt monogame kærlighedsforhold, som ikke kun omfatter seksuelle men også sociale aktiviteter (at gå i byen, at holde weekend, at tage på ferie). Disse forhold har imidlertid intet endegyldigt over sig, men skal betragtes som en fortsat oplæring i kærlighedsforholdet, i en vis forstand som at være i praktik forskellige steder. Forventningen er at et skiftende antal kærlighedsforhold af skiftende varighed følger hinanden for så at kulminere med det sidste forhold, et forhold som denne gang er af ægteskabelig og endegyldig karakter, og som i kraft af at der blir avlet børn fører til grundlæggelsen af en familie.

Francois

Hvor fuldstændig intetsigende dette skema er, er faktisk ikke gået op for mig før for nylig, hvor jeg tilfældigvis løb ind i en anden gammel ekskæreste. Jeg inviterede hende ud, og så snart jeg trådte ind ad døren til den baskiske restaurant, forstod jeg at jeg havde en ildevarslende aften foran mig. På trods af de to flasker hvidvin, som jeg stort set var alene om at drikke, fandt jeg det i stigende grad vanskeligt og hurtigt helt uoverkommeligt at opretholde en nogenlunde hjertelig samtale. Hvad nutiden angik, fremgik det tydeligt at det på ingen måde var lykkedes for hende at indgå i et ægteskabeligt forhold, at de tilfældige affærer fyldte hende med stadig større afsky, at hendes følelsesliv kort sagt styrede mod en uoprettelig og fuldkommen katastrofe. Den hadske og bitre måde hun omtalte sine mandlige kolleger på afslørede med grusom tydelighed at hun havde fået nogle ordentlige tæsk. Jeg blev overrasket

da hun, lige inden hun steg ud af taxaen, alligevel inviterede mig på "en godnatdrink", hun er virkelig på den, tænkte jeg ved mig selv, og jeg vidste allerede i det øjeblik elevatordørene lukkede sig bag os, at der ikke ville ske noget, jeg havde ikke engang lyst til at se hende nøgen, det ville jeg helst have været fri for, men det skete alligevel og bekræftede kun hvad jeg allerede havde på fornemmelsen: Det var ikke kun følelsesmæssigt hun havde fået tæsk, også hendes krop var ramt af uoprettelige skader, hendes baller og bryster var reduceret til slatne og hængende, indskrumpede hudlapper, hun kunne ikke længere, og ville aldrig igen kunne, betragtes som en genstand for begær. Hun var i grunden bare en fugl smurt ind i olie, som knapt havde bevaret evnen til at bevæge vingerne.

Steve

Om et år eller to vil hun ha opgivet enhver ambition om ægteskab, hendes endnu ikke fuldkomne udslukte erotiske fornemmelser vil få hende til at opsøge yngre mænd, hun vil blive det man i din ungdom kaldte en cougar, og det vil sikkert vare nogle år, i bedste fald måske ti, hvorefter et nu graverende fysisk forfald vil føre hende ud i endegyldig ensomhed.

Fra forestillingens manuskript.

Fra romanen om romaner til romanen som teater

Det er altid en udfordring at flytte en roman over til teater, og det er det især i tilfældet "Underkastelse". Store dele af romanen er uden nævneværdig ydre handling og består primært af den fortællende hovedperson Francois iagttagelser af udviklingen i Frankrig år 2022.

Romanen kan inddeles i tre dele, hvoraf første del udspiller sig i dagene op til valget, anden del beskriver Francois rejse væk fra Paris til den franske provins, og tredje del beskriver tiden efter valget. I forestillingen er det den første og den tredje del af romanen der hovedsageligt

fokuseres på. I første akt følger vi Francois frem til han beslutter at forlade Paris, og anden akt begynder med at han vender tilbage til Paris.

Handlingen udspiller sig et åbent scenisk rum, som blot indeholder nogle stole, en sofa og et klaver. I denne enkle scenografi gennemspilles Francois' historie, der også er historien om en mulig, nær fremtid for Frankrig og Europa. Iscenesættelsen forsøger ikke at skjule at der er tale om en romandramatisering, tværtimod er romanen fysisk til stede på scenen som et tegn herpå. Der er tale om en nyskabende form for teater, hvor de mange næsten monologiske replikker inviterer tilskueren ind i en moderne form for salon eller et sted for rolig og åben tale om et emne, nemlig Houellebecqs romans karakterers liv.

ARBEJDSSPØRGSMÅL

I mødet med en roman som "Underkastelse" - her via Aalborg Teaters dramatisering - kan det være givtigt at arbejde med materialet omkring nogle konkrete spørgsmål. Vi har her samlet nogle, men håber og forventer, at dialogerne også vil følge sine egne logikker.

Houellebecq er citeret for at have sagt, at "Underkastelse" er dybt tvetydig i den forstand, at man både kan læse den som en historie om fortvivlelse og en historie om håb. Hvad kan han mene med det?

Kan Danmark få en demokratisk valgt, muslimsk ledet regering, og endda en statsminister, der er muslim? Hvilket Danmark ville der mon komme ud af det?

En af romanens påstande er, at Europa nu er blevet så moralsk ødelagt af al vor frihed (som alligevel aldrig blev reel frihed for de mange, men kun for de få), at vi har brug for styring fra en stærk religion. Diskutér den påstand. Hvor går grænserne for den personlige udfoldelse i vores verden?